

Tragisk och viktig uppläxning

Stöld är en roman om renskötarlivet i Norrbotten. Ett liv präglad av väder och vind, klimatförändringar, gruvdriftens- och skogsnäringens expansion. Men det är också en bok om hotet mot renägarnas hela existens, tjuvjakten på ren, polisens oförmåga och undfallenhet. Om rasism, hat, hot, mobbing och misstänksamhet människor emellan som ärvs ner i generationer.

Ann-Helén Laestadius har tidigare skrivit ett flertal prisade barn- och ungdomsböcker utifrån samiskt perspektiv. *Stöld* är hennes debut för vuxna och bygger på ett antal verkliga händelser. Laestadius har i sin research tagit del av ett hundratal polisanmälningar om tjuvjakt på och dödande av renar som samtliga lagts ner i brist på bevis. Titeln på romanen syftar på den brottsrubricering anmälningarna får, "stöld" eftersom renar är tamdjur till skillnad från rubriceringen "tjuvjakt" om det gäller till exempel älg eller björn.

När nioåriga Elsa hittar sin egen renkalv Nástegallu död och skräms av hot till tystnad av den man som utfört dådet förändras hela hennes liv. Tryggheten hon tidigare känt i familjen och släkten, dess traditioner och ritualer bryts sakta men säkert ner. Boken spänner över en dryg tioårs period då Elsa mognar till en ung, arg samekvinna. Helst av allt vill hon bli renskötare, hon kan redan allt som behövs, men vet att brodern går före. Hon kan aldrig bli en "husbonde" och få rösträtt i samebyn. Men hon kämpar på, trots många motgångar. Hon har ett hopp och en gåva men får heta "lapphora" i anonyma sms och pekas ut som "lappfitta" i hattrådar på Flashback.

Viktig i berättelsen är också tjuvjägaren Robert Isaksson och det han representerar. En arbetslös, utförsäkrad gambojk som dövar sin inre och yttre smärta med värktabletter och alkohol. Han lever i fritt fall helt utanför samhället. Känslomässigt

störd, illa sedd av omgivningen och som i sin egen misär, på kant med livet, och som när ett glödande hat mot samer och deras livsstil.

Det är mycket som ska avhandlas i den här drygt 400-sidiga boken. Många trådar läggs ut och knyts inte alltid ihop. Långa (alltför långa?) och plågsamma skildringar av hur renar hetsas, skadas, misshandlas och skjuts. Stora polisdistrikt med bristfälliga och nedlagda utredningar. Det nedärvda hatet mot samer som folkslag. Den åtskilda skolundervisningen. Den stränga och ibland också magiska religionen. Skillnader i rang mellan samer som äger och inte äger renar. Vikten av släktboken. Synen på kvinnor inom den samiska gruppen och dess egen form av "hederskultur". Bristen på personal som talar samiska på äldreboendet. Oförstående vårdcentraler och obefintlig ambulans. Psykisk ohälsa och höga självmordstal bland unga samer som inte ser någon framtid. För att nämna några.

Tills slut känner jag att det nästan blir för mycket av uppläxning och pekpinnar. Visst behöver vi som faktiskt inget vet om samiskt levnadssätt och kultur mer kunskap. Men här staplas allt ovanpå vartannat så "man inte ser skogen för alla träd". Berättelsen hade som jag ser det tjänat på att fokusera på några av alla dessa trådar. Hur som helst är *Stöld* en djupt tragisk roman om hur Sveriges urbefolkning behandlas och den ger en mörk bild av ett på många sätt delat Sverige, som vi helst sopar under mattan. **Ann-Helén Laestadius** ambitiösa projekt lyfter upp våra tillkortakommanden i ljuset.

Text: Heléne Nellvik

Författarporträtt: Carl-Johan Utsi

Stöld

Ann-Helén Laestadius

Romanus Selling 2021

stöld

Ann-Helén
Laestadius

ROMANUS
& SELLING

Ann-Helén Laestadius är författare och journalist. Hon debuterade 2007 med ungdomsboken *Sms från Soppero* och 2016 kom ungdomsromanen *Tio över ett* som tilldelades Augustpriset i kategorin bästa barn- och ungdomsbok.